

## 1. Znaczenie tematu i stan badań

Dotychczasowe badania, dotyczące prawnych aspektów finansowania partii politycznych ze środków publicznych, skupiały się głównie na źródłach pozyskiwania przez nie środków niezbędnych do prowadzonej działalności oraz na ocenie przyjętych rozwiązań w tym zakresie wraz ze wskazaniem możliwych alternatyw. Wiele uwagi poświęcono również podstawom aksjologicznym i *ratio legis* przyjętej w Polsce regulacji. Brak natomiast kompleksowych opracowań, odnoszących się do subwencji i dotacji dla partii politycznych w strukturze wydatków publicznych, sposobu przeznaczania tych środków, a także wpływu systemu wyborczego na wysokość tego finansowania.

Pomimo doniosłego znaczenia zagadnienia, stanowiącego przedmiot rozprawy, nie cieszy się ono dużym zainteresowaniem wśród przedstawicieli doktryny. Taki stan rzeczy może być powodowany uznaniem tematu za niezbyt interesujący lub niebudzący większych wątpliwości w kwestii obowiązujących unormowań prawnych. Niewykluczone także, że jest to związane z trudnościami wynikającymi z konieczności zgłębienia nie tylko teoretycznych zagadnień, dotyczących prawa finansowego (w tym zwłaszcza kwestii wydatkowania środków publicznych, gdyż subwencje i dotacje dla partii politycznych stanowią na podstawie art. 112 ust. 1 pkt 6 i 7 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych<sup>1</sup> wydatki budżetu państwa) oraz prawa konstytucyjnego (przede wszystkim w zakresie systemów wyborczych), ale również potrzebą przeprowadzenia analizy danych na temat relacji pomiędzy wskazanymi obszarami, zwłaszcza w aspekcie praktycznym. Koniecznym staje się więc udzielenie odpowiedzi na pytanie o zasadność – a wręcz niezbędność podjęcia badań.

---

<sup>1</sup> Tj. Dz.U. z 2023 r., poz. 1270 ze zm.

## 2. Zakres omawianej problematyki

W pierwszej kolejności trzeba przedstawić siatkę kluczowych terminów, niezbędnych do późniejszego omówienia bardziej szczegółowych zagadnień. Zaliczyć do nich należy wyjaśnienie pojęcia środków publicznych oraz ich poszczególnych rodzajów, a także partii politycznych wraz z celami ich funkcjonowania. Następnie trzeba omówić konstytucyjne i ustawowe podstawy prawne do dokonywania wydatków publicznych, ze szczególnym uwzględnieniem obowiązku ich przeznaczania na wykonywanie zadań publicznych. Konieczne jest odwołanie się do istotnych pojęć z zakresu prawa finansowego, takich jak dotacje i subwencje. Następnie wyjaśnić trzeba nadrzędne z punktu widzenia tematu pracy zagadnienia związane z publicznym finansowaniem partii politycznych, tzn. subwencje dla partii politycznych, dotacje podmiotowe z budżetu państwa połączone z wydatkami poniesionymi na udział w wyborach czy metody repartycji mandatów i związane z nimi mechanizmy, wpływające na realizację funkcji wyborów. Niektóre z nich (jak dotacje i subwencje) są pojęciami prawnymi, których rozumienie determinują regulujące je przepisy rangi ustawowej i konstytucyjnej. Z kolei system wyborczy, a w jego ramach także metody podziału mandatów i klauzule zaporowe należą do języka prawniczego i ich definicje zostały opracowane przez przedstawicieli nauki. Treści te nie były do tej pory rozpatrywane łącznie, wraz ze zbadaniem wzajemnych zależności pomiędzy nimi. Przyczynę takiego stanu rzeczy może stanowić okoliczność, że – w przeciwieństwie do szeroko omawianej tematyki dotacji i subwencji dla jednostek samorządu terytorialnego – subwencje i dotacje podmiotowe dla partii politycznych nie mają konstytucyjnych podstaw<sup>2</sup>. Poza tym podejmowana problematyka wymaga interdyscyplinarnego podejścia, uwzględniającego przede wszystkim obowiązujące regulacje prawne, ale także – z uwagi na specyfikę tematu – uwarunkowania polityczne i socjologiczne.

Wagę podejmowanej materii podkreśla również status dotacji i subwencji dla partii politycznych, które są wydatkami publicznymi – a więc przewidzianą w art. 6 ust. 1 pkt 1 ufp formą przeznaczania środków publicznych na realizację zadań publicznych. W konsekwencji kluczowe jest zachowanie określonych standardów w ich rozdysponowywaniu, związanych między innymi z zasadą jawności i przejrzystości finansów publicznych czy konkretniej – wyrażoną

---

2 Zob. M. Cilak, *Komentarz do art. 112 ustawy o finansach publicznych*, w: *Ustawa o finansach publicznych. Komentarz*, red. Z. Ofiarski, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2021.

w art. 11 ust. 2 Konstytucji<sup>3</sup> zasadą jawności finansowania partii politycznych, a także zapewnienie ich racjonalnego, celowego i oszczędnego przeznaczenia<sup>4</sup>. W połączeniu z procesem wyborczym, stanowiącym istotę i podstawowy mechanizm demokracji, kwestia sposobu finansowania partii politycznych staje się jednym z najważniejszych gwarantów respektowania zasady suwerenności narodu.

Same regulacje prawne nie zapewnią jednak uczciwego, rozsądnego i społecznie użytecznego wydatkowania środków publicznych – w tym przeznaczanych na finansowanie partii politycznych. Podobnie sam akt głosowania w wyborach – w oderwaniu od mechanizmów zachodzących podczas przeliczania głosów na mandaty – nie czyni ich proporcjonalnymi i równymi. Wychodząc naprzeciw powstałym wątpliwościom, koniecznym wydaje się z jednej strony stworzenie procedur kontrolnych mających zapewnić respektowanie założeń ustawodawcy, dotyczących przeznaczenia środków transferowanych z budżetu państwa w formie subwencji i dotacji dla partii politycznych, a także transparentności pozostałych źródeł, z których partie pozyskują środki finansowe; z drugiej strony, wypracowanie takich rozwiązań w ramach procesu wyborczego, które uniemożliwią systemowe manipulacje wynikami elekcji. Jest to tym ważniejsze, że w polskim porządku prawnym nie tylko liczba oddanych głosów na ugrupowanie, ale także zdobytych mandatów przekładają się na wysokość środków, przekazywanych z budżetu państwa. Przede wszystkim należy przeanalizować kwestię ponoszenia odpowiedzialności za naruszenia jako nieodłącznego elementu prawidłowo działającego demokratycznego systemu. Pełni ona liczne funkcje, w tym prewencyjną i represyjną. Ma doprowadzić do realizacji wzorcowego zdaniem racjonalnego legislatora modelu finansowania partii politycznych i wydatkowania przez nie środków, a w razie konieczności – eliminować nadużycia i uchybienia. Jednocześnie zbadać trzeba mechanizmy ustalania wysokości dotacji i subwencji dla partii politycznych w kontekście systemu wyborczego – zwłaszcza metod repartycji mandatów – z uwagi na jego podatność na wahania i możliwe występowanie matematycznych schematów zaburzających urzeczywistnienie woli narodu w podziale mandatów, a tym samym również w poziomie publicznego finansowania partii politycznych.

W rozprawie przeanalizowane zostaną sposoby finansowania partii politycznych i kampanii wyborczych w Stanach Zjednoczonych Ameryki, Republice

3 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. nr 78, poz. 483 ze zm.

4 Zob. A. Rzetecki, *Transparentność finansów partii politycznych a utrata prawa do subwencji z budżetu państwa*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2018, nr 115, s. 45–48.

Federalnej Niemiec oraz Republice Czeskiej, a także europejskich partii politycznych, funkcjonujących w ramach Unii Europejskiej. Porównanie rozwiązań prawnych, stosowanych w tych państwach, umożliwi ocenę ich funkcjonowania pod względem ewentualnego przedstawienia postulatów *de lege ferenda*, które mogłyby usprawnić obowiązujący w Polsce system finansowania partii politycznych.

Dotychczas poczynione spostrzeżenia prowadzą do wniosku, że zasadne jest badanie zagadnień prawa finansów publicznych z zakresu wydatkowania środków publicznych na cele związane z działalnością partii politycznych, z uwzględnieniem specyfiki prawa wyborczego, determinującego wysokość tychże środków.

Wybór problematyki podyktowany został różnymi względami – zarówno odnoszącymi się do obszaru zainteresowań autora, jak i istotnej roli finansowania partii politycznych ze środków publicznych i jego powiązania z systemem wyborczym. Regularnie powracająca dyskusja w przestrzeni publicznej odnośnie do pozyskiwania środków przez partie polityczne<sup>5</sup> potwierdza konieczność kompleksowego zbadania i omówienia wskazanej materii, zwłaszcza w zakresie obowiązujących w Polsce unormowań prawnych, stanu ich przestrzegania oraz ewentualnych propozycji rozwiązań *de lege ferenda*. Występujące przypadki odzrucania przez Państwową Komisję Wyborczą sprawozdań finansowych i informacji finansowych poszczególnych partii politycznych lub komitetów wyborczych, a także podejrzenia dotyczące nieprawidłowości w finansowaniu partii politycznych pozwalają uznać, że analiza zagadnień stanowiących przedmiot niniejszej rozprawy jest potrzebna. Potwierdza to także fakt pojawiających się w orzecznictwie i piśmiennictwie wątpliwości co do zgodności z Konstytucją konsekwencji prawnych naruszania przez partie polityczne przepisów dotyczących pozyskiwania lub wydatkowania przez nie środków.

Przed przystąpieniem do weryfikacji podstawowych kwestii badawczych należy jeszcze wyznaczyć obszar rozważań. Stanowią go będą środki publiczne oraz ich przeznaczanie na wydatki publiczne – ze szczególnym uwzględnieniem dotacji i subwencji z budżetu państwa jako sposobów finansowania

---

5 Na przykład związana z przeprowadzeniem w Polsce dnia 6 września 2015 r. ogólnokrajowego referendum, w którym jedno z pytań dotyczyło utrzymania dotychczasowego sposobu finansowania partii politycznych z budżetu państwa. Frekwencja wyniosła wówczas 7,8%, a 82,63% biorących udział w głosowaniu opowiedziało się za zmianą sposobu finansowania partii politycznych.

partii politycznych ze środków publicznych. Kolejny element to kontrola prawidłowości pozyskiwania i wydatkowania środków przez partie polityczne wraz z analizą prawnoporównawczą w tym zakresie; oraz nierozzerwalnie związane z poruszaną tematyką systemy wyborcze, zwłaszcza w kwestii wyborów parlamentarnych w Polsce, których wyniki determinują wysokość publicznego finansowania partii politycznych.

### 3. Cele badawcze

Finansowanie partii politycznych w Polsce jest realizowane z różnych źródeł – zarówno ze środków publicznych, jak i prywatnych. W pracy uwzględniono zatem powszechne wśród przedstawicieli doktryny rozróżnienie na sektor publiczny i prywatny, a także przeanalizowane zostaną odmienne rozwiązania prawne, dotyczące gospodarowania środkami publicznymi i prywatnymi. Ponadto, z uwagi na charakter wykonywanej działalności, sposób zarządzania mieniem musi być zgodny ze szczegółowo określonymi wymogami prawnymi. Gromadzenie oraz wydatkowanie środków należących do partii politycznych powinno być w pełni transparentne i podlegać kontroli społecznej – zarówno z uwagi na fakt, iż znaczną ich część stanowią środki publiczne, jak i ze względu na kluczową rolę partii politycznych i ich pluralizmu we współczesnym systemie demokratycznym<sup>6</sup>. Partie polityczne to dobrowolne organizacje, stawiające sobie za cel udział w życiu publicznym poprzez wywieranie metodami demokratycznymi wpływu na kształtowanie polityki państwa lub sprawowanie władzy publicznej, w tym poprzez udział w wyborach. Dzięki ich funkcjonowaniu grupy obywateli mogą organizować się i zmierzać do realizacji określonych programów politycznych opartych na wyznawanych przez nich założeniach ideologicznych.

Główne problemy badawcze omawianej tematyki można sprowadzić do następujących pytań ogólnych:

1. czy aktualny system finansowania partii politycznych jest prawidłowy i efektywny?
2. czy – a jeśli tak, to w jaki sposób – system wyborczy wpływa na wysokość subwencji i dotacji dla partii politycznych?

6 Zob. J. Sułkowski, *Komentarz do art. 11 Konstytucji RP z 1997 r.*, w: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Komentarz*, red. L. Bosek, M. Safjan, C.H.Beck, Warszawa 2016.

Odpowiedź na postanowione pytania rodzi konieczność przeanalizowania bardziej szczegółowych kwestii, takich jak:

1. zasady wydatkowania środków publicznych;
2. cechy charakterystyczne dotacji i subwencji jako wydatków publicznych;
3. aksjologiczne i normatywne podstawy publicznego finansowania partii politycznych, jego wady oraz zalety;
4. inne sposoby pozyskiwania środków przez partie polityczne;
5. pojęcie i sposób obliczenia wysokości subwencji dla partii politycznych, a także zasady wydatkowania tych środków;
6. pojęcie i sposób wyliczenia wysokości dotacji dla partii politycznych, a także zasady wydatkowania tych środków oraz rozliczania;
7. weryfikacja prawidłowości sprawozdań finansowych i informacji finansowych partii politycznych wraz z konsekwencjami stwierdzonych naruszeń;
8. analiza prawnoporównawcza sposobów finansowania partii politycznych i kampanii wyborczych;
9. wyjaśnienie pojęcia europejskich partii politycznych i sposobu ich finansowania;
10. wpływ obowiązującej ordynacji wyborczej na finansowanie partii politycznych z uwzględnieniem oceny aktualnych rozwiązań i wskazaniem możliwości systemowych manipulacji systemem wyborczym celem zmiany poziomu finansowania partii politycznych;
11. analiza konstytucyjnych oraz ustawowych regulacji dotyczących systemu wyborczego, w tym ordynacji wyborczej, metod repartycji mandatów i progów wyborczych.

Zasadniczy cel niniejszej rozprawy, tzn. zbadanie obowiązujących regulacji prawnych, dotyczących publicznego finansowania partii politycznych oraz powiązanych z tą tematyką problemów z zakresu prawa wyborczego (czyli omówienie wskazanych wcześniej problemów badawczych), a także sformułowanie ewentualnych postulatów *de lege ferenda*, wymaga przyjęcia i realizacji następujących zamierzeń szczegółowych:

1. wyjaśnienia zagadnień związanych z pojęciem środków publicznych, a także ich wydatkowaniem, zwłaszcza w formie dotacji i subwencji udzielanych z budżetu państwa;
2. określenia pojęcia, zasad i sposobów finansowania partii politycznych, a także procedury przyznawania im środków publicznych z budżetu państwa;

3. dokonania analizy prawnoporównawczej rozwiązań w zakresie finansowania partii politycznych w wybranych państwach i zestawienie ich z polskim systemem;
4. omówienia obowiązującego systemu wyborczego i przyjętej w Polsce metody przeliczania głosów na mandaty na tle porównawczym;
5. wskazania powiązań pomiędzy systemem wyborczym a finansowaniem partii politycznych, z uwzględnieniem alternatywnych rozwiązań w tym zakresie;
6. rozpoznania i uporządkowania teoretycznych i praktycznych zagadnień z zakresu obowiązujących przepisów dotyczących finansowania partii politycznych w związku z systemem wyborczym.

Uwzględniając wskazany cel główny oraz obowiązujący stan regulacji prawnych dotyczących finansowania partii politycznych ze środków publicznych, przyjęto następującą podstawową tezę badawczą:

*finansowanie partii politycznych ze środków publicznych jest słusznym rozwiązaniem prawnoustrojowym, jednakże jego wysokość oraz sposób rozliczania wymagają zmian uwzględniających specyfikę polskiego systemu wyborczego, które gwarantowałyby skuteczną kontrolę ich wykorzystywania zgodnie z celami funkcjonowania partii politycznych.*

Kategoria słuszności w tak ujętej podstawowej tezie badawczej jest ściśle związana z wyrażonymi w preambule do Konstytucji wymogami, aby zapewnić rzetelność i sprawność działania instytucji publicznych. Należy je rozumieć w kontekście finansowania partii politycznych jako wykonywanie zadań publicznych zgodnie z aktualnymi wymaganiami wiedzy i techniki oraz zasadami dobrej wiary, dla dobra wspólnego, a nie z naciskiem na partykularny interes samych ugrupowań<sup>7</sup>.

Temat rozprawy oraz podstawowa teza badawcza zostały skonstruowane na podstawie założenia, że pomiędzy publicznym finansowaniem partii politycznych a systemem wyborczym istnieją ściśle powiązania. Polegają one przede wszystkim na normatywnej konstrukcji zakresu finansowania partii politycznych, która uzależniona jest z jednej strony od uzyskanego wyniku w wyborach

<sup>7</sup> Zob. B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Przedmowa*, C.H.Beck, Warszawa 2012.



(w przypadku subwencji), a z drugiej od liczby uzyskanych mandatów w wyborach do Sejmu i Senatu (w przypadku dotacji). Sposób repartycji mandatów, a nawet szerzej – system wyborczy – znacząco więc wpływa na finansowanie partii politycznych ze środków publicznych.

Sformułowanie wskazanej tezy badawczej umożliwiły bardziej szczegółowe, robocze tezy, które będą weryfikowane w kolejnych rozdziałach niniejszej dysertacji, mianowicie:

1. wydatki publiczne powinny być ściśle powiązane z realizowanymi za ich pomocą zadaniami publicznymi (rozdział drugi);
2. dotacje i subwencje odgrywają istotną rolę w strukturze wydatków publicznych (rozdział trzeci);
3. finansowanie partii politycznych ze środków publicznych – choć w swym założeniu słuszne – wymaga zmian, związanych z koniecznością ograniczenia ich wysokości, a także zapewnienia bardziej efektywnej i rozsądnej kontroli wydatkowania (rozdział czwarty);
4. zasadne jest stosowanie rekomendacji Rady Europy oraz wytycznych GRECO w zakresie sposobu finansowania partii politycznych, a także korzystanie z doświadczeń innych państw (rozdziały czwarty i piąty);
5. finansowanie krajowych oraz europejskich partii politycznych różni się ze względu na odmienne cele ich funkcjonowania i zadania (rozdział szósty);
6. system wyborczy wpływa na podział mandatów, a więc również na poziom finansowania poszczególnych partii politycznych (rozdział siódmy).

Biorąc pod uwagę aktualne rozwiązania w zakresie finansowania partii politycznych i przedstawione wcześniej założenia, należałoby zweryfikować, czy istnieją aksjologiczne podstawy uzasadniające finansowanie partii politycznych ze środków publicznych i jakie ewentualnie zmiany są konieczne w tym zakresie. Ponadto sprawdzenia wymaga, czy proporcjonalny sposób repartycji mandatów w wyborach do Sejmu metodą d'Hondta oraz system większości względnej w okręgach jednomandatowych w wyborach do Senatu wpływają na poziom finansowania partii politycznych zarówno w sposób bezpośredni (w przypadku dotacji podmiotowej z budżetu państwa), jak i pośredni (przy obliczaniu wartości subwencji dla partii politycznych). Istotne jest także, czy aktualne rozwiązania powodują systemowe uprzywilejowanie niektórych partii politycznych w dostępie do środków publicznych.

Wskazane kwestie zostaną zweryfikowane w kolejnych rozdziałach rozprawy. Należy podkreślić, że struktura pracy oraz zastosowana metodologia są



rezultatem przyjętych celów badawczych oraz tezy głównej. Implikują je również postawione tezy pomocnicze, których omówienie wymaga dokonania analizy przepisów, orzecznictwa, dorobku doktryny, danych dotyczących planowanych wydatków publicznych i ich rozliczania, informacji podawanych na temat wyników wyborów oraz rozliczeń partii politycznych przez Państwową Komisję Wyborczą, a także przeprowadzenia badań w przedmiocie wpływu prawa wyborczego na finansowanie partii politycznych.

#### 4. Struktura pracy

W układzie pracy można wyróżnić siedem głównych rozdziałów. Pierwszy będzie zawierał charakterystykę pojęcia środków publicznych wraz ze wskazaniem ich rodzajów; oraz partii politycznych i celów ich działalności. Drugi ma przedstawiać teoretyczne omówienie podstawowych terminów, instytucji i założeń, dotyczących zasad wydatkowania środków publicznych. W trzecim rozdziale zostaną wyjaśnione pojęcia dotacji i subwencji jako wydatków publicznych. Czwarty rozdział będzie dotyczył sposobów finansowania partii politycznych i kampanii wyborczych, a także wytycznych Rady Europy i GRECO w tym zakresie. W rozdziale piątym zostanie przedstawiona analiza prawnoporównawcza obejmująca formy finansowania partii politycznych i kampanii wyborczych w Stanach Zjednoczonych Ameryki, Republice Federalnej Niemiec oraz Republice Czeskiej. W rozdziale szóstym będą omawiane europejskie partie polityczne i sposób ich finansowania. W ostatnim, siódmym rozdziale zaprezentowane zostaną rozważania odnoszące się do systemu wyborczego, sposobu podziału mandatów i wpływu stosowanej metody na finansowanie partii politycznych w Polsce. W tym celu analizowane będą wyniki wyborów parlamentarnych z lat 2011, 2015 i 2019 pod względem różnic w wysokości finansowania partii politycznych ze środków publicznych – w zależności od przyjętych mechanizmów wyborczych. Na koniec przedstawione zostaną tabele i wykresy ukazujące dane wykorzystane do analizy w ramach poszczególnych rozdziałów.

W rozprawie uwzględniono obecny dorobek nauki prawa finansowego oraz konstytucyjnego, a także poglądy judykatury i orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Przedstawione zostaną wyniki badań stanowiących opracowanie własne autora, ukazujące zależności pomiędzy wybraną metodą repartycji mandatów a publicznym finansowaniem partii politycznych; oraz oficjalne dane statystyczne dotyczące uzyskanej liczby mandatów przez poszczególne ugrupowania oraz kwot

przyznanych im dotacji i subwencji w latach 2011–2021. Z uwagi na postawiony problem badawczy w pracy analizowana będzie głównie problematyka *de lege lata*, w podsumowaniu zaś zaprezentowano także wnioski oraz postulaty *de lege ferenda* sformułowane na podstawie oceny obowiązujących rozwiązań prawnych i ich zastosowania w praktyce. Zostaną wzięte pod uwagę różne płaszczyzny naukowe, przede wszystkim prawna, ekonomiczna i socjologiczna, ale także polityczna – natomiast jedynie w zakresie niezbędnym dla ukazania występujących mechanizmów wyborczych, w kontekście stosowanych metod repartycji mandatów. Takie ujęcie powoduje, że praca stanowi nowatorskie na polskim gruncie przedstawienie problemu, uzupełniając tym samym dostępną literaturę – zwłaszcza monografię Andrzeja Gorgoła opublikowaną w 2011 r. pt. *Prawne aspekty publicznego finansowania partii politycznych w Polsce i na poziomie europejskim* – o nową perspektywę.

## 5. Źródła i metody badawcze

Podstawową metodą badawczą będzie metoda dogmatycznoprawna, która polega na stosowaniu analizy logiczno-językowej oraz dokonywaniu w obrębie języka specjalistycznego przekładu wyrażen niezrozumiałych za pomocą takich treści, które w sposób jasny ustalą właściwe znaczenie normy prawnej. Charakteryzuje się ona dużym stopniem sformalizowania, ponieważ skupia się wokół samej treści obowiązującego prawa, które traktuje jako dogmat, uzasadniający inne zdania i oceny. Pomija zarazem inne konteksty badania prawa<sup>8</sup>. W niniejszej dysertacji zastosowanie metody dogmatycznoprawnej przejawia się w analizie tekstów aktów prawnych oraz ich omówieniu na podstawie istniejących treści i informacji – w tym zgłębianiu literatury przedmiotu odnoszącej się do określonego obszaru badawczego.

Dodatkowo, zrealizowanie przyjętych założeń wymaga przeprowadzenia badań, mających ukazać sposób dysponowania środkami publicznymi przez partie polityczne, a także zależności pomiędzy systemem wyborczym a liczbą środków przekazywanych partiom politycznym z budżetu państwa w formie subwencji oraz dotacji podmiotowych. W tym zakresie przedstawione zostaną wyniki wyborów parlamentarnych z lat 2011, 2015 oraz 2019. Następnie – stosując metodę syntezy, czyli uniwersalizując i uogólniając wyniki badań analitycznych<sup>9</sup> –

8 Zob. T. Barankiewicz, *Metody myślenia, badania prawa i systematyzacji wiedzy w naukach prawnych*, w: *Metodologia dysertacji doktorskiej dla prawników. Teoria i praktyka*, red. H. Izdebski, A. Łazarska, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2022, s. 113–114.

9 Zob. Z. Hajduk, *Ogólna metodologia nauk*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2005, s. 137–138.

będzie weryfikowana podstawowa teza badawcza oraz zostanie ukazane, jak istotny jest wpływ sposobu podziału mandatów na poziom finansowania partii politycznych. Cel badań stanowi także potwierdzenie występowania w praktyce opisywanych w literaturze przedmiotu mechanizmów prawnych, socjologicznych, a nawet matematycznych, wpływających na repartycję mandatów, a co się z tym wiąże także na publiczne finansowanie partii politycznych w Polsce. Niezbędne jest więc odwołanie się także do metod socjologicznych badania prawa<sup>10</sup>. Do analizy wybrano dane dotyczące wyborów parlamentarnych z lat 2011, 2015 i 2019, ponieważ są najbardziej aktualne, w tym również w kontekście przepisów regulujących finansowanie partii politycznych.

Pomocniczo w pracy wykorzystana zostanie także metoda historyczno-prawna, która ma na celu ukazanie sposobu powstawania pierwszych stronnictw i grup reprezentujących wspólne interesy, które następnie przerodziły się w partie polityczne. Będzie obejmowała też analizę przepisów, które regulowały funkcjonowanie partii politycznych i ich finansowanie.

Z uwagi na specyfikę i charakter tematyki podejmowanej w ramach pracy rozważania będą się odnosiły głównie do prawa polskiego. Ze względu na konieczność odniesień do rozwiązań alternatywnych, stosowanych poza granicami Polski, które mogą posłużyć jako możliwe kierunki zmian i rozwoju ustawodawstwa krajowego – zastosowana została również metoda prawnoporównawcza.

Przeważające w niniejszej rozprawie jest rozumowanie dedukcyjne, opierające się na przyjęciu określonych dogmatów prawnych i rozwijaniu ich logicznych następstw, które służyć mają weryfikacji tez badawczych; jednakże z uwagi na przeprowadzone badania pomocniczo stosowane będzie również rozumowanie indukcyjne (indukcja niezupełna), polegające na wyprowadzeniu wniosków ogólnych z przesłanek, będących szczególnymi przypadkami – a więc na weryfikacji twierdzeń opartej na doświadczeniu<sup>11</sup>.

Stan prawny regulacji powoływanych w niniejszej pracy przyjęto na 31 marca 2023 r.

10 Szerzej: M. Borucka-Arctowa, *Podejście socjologiczne*, w: *Metody badania prawa*, red. A. Łopatka, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa 1973, s. 76–91.

11 Zob. A. Łazarska, *Dysertacja doktorska – istota, cel i metodologia*, w: *Metodologia dysertacji doktorskiej dla prawników. Teoria i praktyka*, red. H. Izdebski, A. Łazarska, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2022, s. 82–85; K. Duraj-Nowakowa, *Pisarstwo naukowe. Między rzemiosłem a sztuką*, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec 2015, s. 209.